

The Analysis of the Application of Social Responsibility Reporting in the Timeliness of Audit Report

- Yassaman Khalili^۱
- Malektaj Maleki Oskouei^۲
- MohammadTaghi Kabiri^۳
- Keramatollah Heydari Rostami^۴

Abstract

During the last few decades, corporate social responsibility reporting, which has a perspective beyond the interests of shareholders and whose goal is to meet the needs of all stakeholders, has attracted the attention of many researchers. Therefore, the present study examines the impact of corporate social responsibility on the delay of the audit reports. For this purpose, a checklist containing ۳۹ disclosure items, which is compatible with Iran's reporting environment, was used to measure corporate social responsibility. The research hypothesis is investigated using a sample consisting of ۱۲۶ companies listed on the Tehran Stock Exchange during the ۲۰۱۹ to ۲۰۲۳ and using a multivariable regression model based on the panel data technique. The findings indicate that corporate social responsibility reporting has a negative and significant effect on the audit report lag.

Key words: Corporate Social Responsibility, Audit report lag, panel Data Technique..

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

^۱ Assistant professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran.
Corresponding Author. Email: y_khalili@pnu.ac.ir.

^۲ Department of Accounting, Faculty of management, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

^۳ Assistant professor, Management Department, Faculty of Administrative Sciences and Economics, Arak University, Arak, Iran.

^۴ Assistant professor, Management Department, Faculty of Administrative Sciences and Economics, Arak University, Arak, Iran

واکوی کاربست گزارشگری مسئولیت پذیری اجتماعی در به موقع بودن گزارش حسابرسی

- یاسمن خلیلی^۱
- ملک تاج ملکی اسکویی^۲
- محمد تقی کبیری^۳
- کرامت الله حیدری رستمی^۴

چکیده

در طی چند دهه اخیر، گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت که چشم اندازی فراتر از منافع سهامداران دارد و هدف آن رفع نیازهای همه ذینفعان بوده است، توجه بسیاری از محققین را به خود جلب نموده است. لذا، پژوهش حاضر به بررسی تاثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها می‌پردازد. بدین منظور، برای سنجش مسئولیت‌پذیری اجتماعی از چک لیستی مشتمل بر ۳۹ قلم افشاء که با محیط گزارشگری ایران سازگار می‌باشد، استفاده گردید. فرضیه تحقیق با استفاده از نمونه‌ای متشکل از ۱۲۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ و با بهره‌گیری از مدل رگرسیون چندمتغیره مبتنی بر تکنیک داده‌های تابلویی مورد بررسی قرارگرفت. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها، تاثیر منفی و معناداری بر تاخیر گزارش حسابرسی آن‌ها دارد.

واژگان کلیدی: مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تاخیر گزارش حسابرسی، داده‌های تابلویی.

^۱ استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران نویسنده مسئول. ایمیل: y_khalili@pnu.ac.ir
^۲ گروه حسابداری، دانشکده مدیریت، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
^۳ استادیار گروه مدیریت، دانشکده علوم‌اداری و اقتصادی، دانشگاه اراک، اراک، ایران.
^۴ استادیار گروه مدیریت، دانشکده علوم‌اداری و اقتصادی، دانشگاه اراک، اراک، ایران.

۱. مقدمه

صورت‌های مالی حسابرسی شده یکی از منابع قابل اتکاء اطلاعات برای استفاده کنندگان است اما این اطلاعات زمانی می‌تواند به وسیله استفاده کنندگان مورد استفاده قرار گیرد که واجد مجموعه‌ای از ویژگی‌های کیفی باشد. یکی از این ویژگی‌ها به موقع بودن اطلاعات است. از آنجا که اطلاعات مالی نسبت به گذشت زمان بسیار حساس است و با مرور زمان ارزش و سودمندی خود را در تصمیم‌گیریها از دست می‌دهد هر چه فاصله زمانی پایان سال مالی و تاریخ انتشار گزارش حسابرسی کوتاه‌تر شود ارزش اطلاعاتی آن بیشتر است. به موقع بودن اطلاعات، ویژگی پشتیبانی‌کننده‌ای برای مربوط بودن اطلاعات است. اگر این اطلاعات برای تصمیم‌گیری دیر افشاء شود، با وجود قابلیت اتکا و کامل بودن آن، برای تصمیم‌گیرندگان اقتصادی بی‌فایده است اطلاعاتی که به وسیله شرکت‌ها با زمان بندی دوره‌ای مشخص در بازار سرمایه منتشر می‌شود مورد استفاده بسیاری از تصمیم‌گیرندگان قرار می‌گیرد. این گزارش‌ها یکی از مهمترین ابزار تعیین اولویت‌های سرمایه‌گذاری و هم‌چنین، شاخصی برای تعیین کارایی بازار است. با این وجود، این اطلاعات فقط زمانی بر تصمیم‌گیری افراد مؤثر است که در زمان مناسب گزارش شود. هر چه تأخیر در گزارشگری مالی سالانه افزایش یابد، احتمال ارائه اطلاعات به نفع گروهی از استفاده‌کنندگان و به زیان گروهی دیگر افزایش می‌یابد (علی اکبری، ۱۴۰۱). در این راستا، درک عوامل مؤثر بر تاخیر در گزارش حسابرسی مهم است؛ زیرا به طور مستقیم بر به موقع بودن گزارشگری مالی به عنوان یکی از مهمترین ویژگی‌های کیفی صورت‌های مالی اثر می‌گذارد. تاخیر حسابرسی به معنای اختلاف زمانی میان تاریخ پایان سال مالی و تاریخ انتشار صورت‌های مالی سالانه حسابرسی شده به وسیله شرکت‌ها است (بنی‌هاشمی و خسروی پور، ۱۴۰۰). به اعتقاد لونتیس و همکاران (۲۰۰۵) به موقع بودن گزارش حسابرسی ویژگی مهمی در بازارهای نوظهور است؛ زیرا سرمایه‌گذاران برای استفاده از اطلاعات منبع قابل اتکایی غیر از صورت‌های مالی حسابرسی شده ندارند. بنابراین گزارشگری به موقع موجب بهبود تصمیم‌گیری و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در بازار سرمایه می‌شود (آنساه و لونتیس، ۲۰۰۶). علاوه بر این، اتلاف وقت در انتشار صورتهای مالی و گزارش حسابرسی موجب عدم قطعیت در ارتباط با تصمیم‌های سرمایه‌گذاری می‌شود (مهدوی و حسینی‌نیا، ۱۳۹۴).

منظور از مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها پیوستگی و اتحاد میان فعالیت‌ها و ارزش‌های سازمان به گونه‌ای است که منافع کلیه ذینفعان شامل سهامداران، مشتریان، کارکنان، سرمایه‌گذاران و عموم جامعه در سیاست‌ها و عملکرد سازمان منعکس گردد. به عبارت دیگر سازمان باید همواره خود را جزیی از اجتماع بداند و نسبت به جامعه احساس مسئولیت داشته باشد و در جهت بهبود رفاه عمومی به گونه‌ای مستقل از منافع مستقیم شرکت تلاش کند (مران‌جوری و علی‌خانی، ۱۳۹۰). شرکت‌هایی که عملکرد اجتماعی بالایی دارند تمایل بیشتری به افشای عمومی فعالیت‌های اجتماعی خود دارند. سطح بالای شفافیت در اطلاعات باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین شرکت و سرمایه‌گذاران می‌شود و این خود باعث کاهش ریسک می‌گردد. بر

اساس ادبیات موجود، شرکت‌های با سطح افشای مسئولیت اجتماعی بالاتر، به دلیل برخورداری از پوشش رسانه‌ای گسترده‌تر، توجه بیشتر از سوی بازار و قانون‌گذاران و همچنین پیگیری بیشتر از جانب تحلیل‌گران، از محیط اطلاعاتی به مراتب شفاف‌تری برخوردار می‌باشند. بدین ترتیب انتظار می‌رود که حساب‌رسان در مواجهه با این‌گونه شرکت‌ها، ریسک حسابرسی را در سطح پایین‌تری ارزیابی نموده و میزان رسیدگی‌های خود را کاهش دهند که این امر نهایتاً با کاهش مدت زمان عملیات حسابرسی و در نتیجه، کاهش تأخیر گزارشگری مالی همراه خواهد بود (لامپتی و همکاران، ۲۰۲۳).

بر اساس ادبیات موجود، شرکت‌های با سطح افشای مسئولیت اجتماعی بالاتر، به دلیل برخورداری از پوشش رسانه‌ای گسترده‌تر، توجه بیشتر از سوی بازار و قانون‌گذاران و همچنین پیگیری بیشتر از جانب تحلیل‌گران، از محیط اطلاعاتی به مراتب شفاف‌تری برخوردار می‌باشند. بدین ترتیب انتظار می‌رود که حساب‌رسان در مواجهه با این‌گونه شرکت‌ها، ریسک حسابرسی را در سطح پایین‌تری ارزیابی نموده و میزان رسیدگی‌های خود را کاهش دهند که این امر نهایتاً با کاهش مدت زمان عملیات حسابرسی و در نتیجه، کاهش تأخیر گزارشگری مالی همراه خواهد بود (لامپتی و همکاران، ۲۰۲۳).

با این وجود، در اغلب مطالعات داخلی صورت گرفته این موضوع نادیده انگاشته شده و یک فضای خالی در ادبیات حسابداری و گزارشگری مالی برای تحقیق وجود دارد که این خود، انگیزه‌ای جهت انجام پژوهش حاضر می‌باشد. لذا در این تحقیق سعی بر آن است تا تاثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر تأخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها مورد بررسی قرار گیرد. پرسش اصلی تحقیق آن است که آیا بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و تأخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها رابطه معناداری وجود دارد؟ و در صورت مثبت بودن پاسخ، نوع رابطه چگونه می‌باشد؟ نتایج این پژوهش ضمن گسترش ادبیات موجود در حوزه گزارشگری مسئولیت اجتماعی، می‌تواند موجب درک بهتر تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری و قانون‌گذاران بازار سرمایه از پیامدهای بالقوه گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی گشته و در امر تصمیم‌گیری آنان راهگشا باشد.

۲. مبانی نظری و تدوین فرضیه پژوهش

امروزه نقش واحدهای تجاری در اجتماع دست خوش تغییرات بسیار زیادی شده است، به گونه‌ای که انتظار می‌رود واحدهای تجاری نه تنها به فکر افزایش سود خود بوده بلکه نسبت به اجتماع نیز پاسخگو و برای جامعه‌ای که در تعامل با آن هستند مفید باشند به طوریکه هدف اصلی سازمان‌های تجاری از حداکثرسازی سود به سوی افزایش ثروت سهامدار و حفاظت از منافع سایر ذینفعان شامل جامعه و محیط تغییر یافته است (رضایی، ۲۰۱۶). توجه به اثرات شرکت‌ها بر جامعه و پاسخگویی در برابر ذی‌نفعان، منجر به پیدایش مفهوم نوظهوری در ادبیات کسب‌وکار به نام مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها گردیده است (نصر، ۲۰۱۰). مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، از دهه ۱۹۵۰ در ادبیات آکادمیک مورد بحث بوده و از ظهور اولیه آن تاکنون به‌طور قابل ملاحظه‌ای تکامل یافته است. طی این دوره، این مفهوم از رویه‌های ناهماهنگ و داوطلبانه به یک تعهد

واضح و صریح در پاسخ به فشارهای ذینفعان توسعه یافته و به تدریج به یک تعهد مستمر تبدیل شده است (صفری گرایلی، ۱۳۹۷). مسئولیت اجتماعی را می‌توان این‌گونه تعریف کرد: مجموعه‌ای از فعالیت‌های مربوط به اندازه‌گیری و پردازش عملکرد سازمان‌های تجاری و نقش آن‌ها در نگهداری و محافظت از محیط‌زیست و ارائه‌ی خدمات متفاوت به جوامع محلی خود مستقیم و غیرمستقیم و گزارش این نتایج به‌گونه‌ای که جامعه قادر به ارزیابی عملکرد اجتماعی آن سازمان باشد. وظیفه‌ی سازمان‌ها محدود به پیشینه‌سازی سود و بازده اقتصادی نیست، بلکه شامل تمام جنبه‌های محیطی و خدمات اجتماعی می‌شود. (رهاله و شریاری، ۲۰۰۸). اندرلی و تاویس (۱۹۹۸)، مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان را به‌عنوان خطمشی و تکنیکی ورای اجبارات قانونی آن و به‌منظور سوددهی برای کل جامعه تعریف کرده‌اند (لامپتی و همکاران، ۲۰۲۳). بر طبق تعریف آنجلیدیس و ابراهیم (۱۹۹۳)، مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان شامل فعالیت اجتماعی سازمان با هدف پاسخگویی به نیازهای جامعه است. بر اساس تئوری ذینفعان، مسئولیت‌پذیری اجتماعی یک ابزار سازمانی است که باعث استفاده اثر بخش از منابع سازمان شده و در نتیجه اثر مثبتی روی عملکرد مالی شرکت دارد (وای چو و همکاران، ۲۰۱۳). اشتغال، نوآوری، ایجاد ثروت، بهبود فعالیت و موفقیت شرکت‌ها در بلندمدت با توجه به رقابتی بودن محیط، متضمن ایفای مسئولیت اجتماعی است (ساندهو و کاپور، ۲۰۱۰). مسئولیت اجتماعی شرکتی متضمن این است که سازمان‌های تجاری اقداماتی را برای توسعه محصول یا خدمات خوب اجتماعی، ماورای منافع شخصی خود انجام دهند (رضایی، ۲۰۱۶). لذا پایایی بلندمدت یک شرکت، می‌بایست از طریق پایداری اقتصادی آن که در سود آن گزارش می‌شود و از طریق رفتارهای اخلاقی، مسئولیت اجتماعی و راهبری شرکتی سنجیده شود. مسئولیت اجتماعی شرکتی اخیراً توجه شایانی را از سوی سیاست‌گذاران، نهادهای نظارتی و جامعه سرمایه‌گذاران جلب نموده و به نظر می‌رسد که در چندین دهه پیش رو از موضوعات کلیدی باقی بماند. در ایران اقدامات مرتبط با مسئولیت اجتماعی در دهه اخیر رشد چندانی داشته و بسیاری از سازمان‌ها به نحو فزاینده‌ای از ارزش مستقیم اقتصادی مسئولیت اجتماعی آگاهی یافته و اقدام به ادغام آن با راهبرد اصلی کسب‌وکار و فعالیت‌های مدیریتی خود، نموده‌اند تا بتوانند تأثیر مثبتی بر جامعه و محیط خود داشته باشند و در ضمن، شهرت و اعتبار خود را نیز تقویت کنند. از اینرو اهمیت ارائه اطلاعات با اهمیت اجتماعی و محیطی برای شرکت‌های سهامی عام و ارتقاء کیفیت گزارشگری مالی، اجتناب ناپذیر تلقی می‌گردد و انتظار می‌رود مقامات ناظر و قانون‌گذار با تدوین الزامات اجباری برای ترویج گزارشگری‌های نوین اقدام نمایند (حساس یگانه و برزگر، ۱۳۹۴).

مطالعات صورت گرفته حاکی از آن است که گزارشگری مسئولیت اجتماعی مزایای متعددی همچون کاهش عدم تقارن اطلاعاتی (وای چو و همکاران، ۲۰۱۳) افزایش ارزش بازار نگهداشت وجه نقد (لو و همکاران، ۲۰۱۶)، بهبود اثربخشی کنترل داخلی (کیم و همکاران، ۲۰۱۷)، کاهش احتمال بروز تقلب در گزارشگری مالی (هارجوتو، ۲۰۱۸)، برآورد کمتر ریسک حسابرسی (گاریسیا و همکاران، ۲۰۲۰)، به موقع بودن اطلاعات مالی حسابرسی شده (لامپتی و همکاران، ۲۰۲۳) به همراه دارد.

در عصر حاضر با انفجار اطلاعات و محدودیت زمانی، شعار تمامی نهادها و سازمان‌ها «اطلاعات سریع‌تر در زمان کمتر» است (حاجیها و احمدی، ۱۳۹۲). امروزه به موقع بودن اطلاعات به عنوان معیاری بسیار مهم از سوی مراجع حرفه‌ای، مراجع قانون‌گذار، تجزیه و تحلیل‌کنندگان اطلاعات مالی، سرمایه‌گذاران، مدیران و جامعه علمی مورد توجه قرار گرفته است. به منظور کسب اطمینان نسبت به ارایه اطلاعات جاری و مربوط، می‌بایست جمع‌آوری، تلخیص و انتشار اطلاعات مالی در حد امکان سریع و بدون وقفه انجام گیرد. در فرایند تصمیم‌گیری، اطلاعات قدیمی ارزش‌چندانی برای تصمیم‌گیرندگان و فعالان بازار نخواهد داشت (عابدین و زلوقی، ۲۰۱۲).

کارایی بورس، ارتباط تنگاتنگی با اطلاعات موجود در بازار و انعکاس به موقع و سریع اطلاعات بر روی قیمت‌های اوراق بهادار دارد. با توجه به حرکت به سمت خصوصی‌سازی در ایران طی سال‌های اخیر، اطلاعات مالی منتشر شده از سوی شرکت‌های ایرانی نقش مهمی را در این راستا ایفا می‌کند (ستایش و همکاران، ۱۳۹۲). یکی از مهمترین ویژگی‌های کیفی اطلاعات مالی به موقع بودن اطلاعات می‌باشد. به موقع بودن، به در دسترس بودن اطلاعات در زمان مناسب دلالت دارد. در صورتی که اطلاعات در زمان مناسب در اختیار استفاده‌کنندگان قرار نگیرند، سودمندی خود را جهت اتخاذ تصمیم و قضاوت توسط استفاده‌کنندگان از دست می‌دهند (کرک و همکاران، ۱۹۸۰؛ پیلی، ۲۰۰۷).

متغیر کلیدی در به موقع بودن، «تاخیر در گزارشگری می‌باشد» از آنجا که اطلاعات مالی نسبت به گذشت زمان ارزش و سودمندی خود را در تصمیم‌گیری‌ها از دست می‌دهد، بنابراین هرچه فاصله زمان بین پایان سال مالی و تاریخ انتشار صورتهای مالی (تاخیر در گزارشگری) کوتاه‌تر شود، ارزش اطلاعات منتشر شده بیشتر می‌شود. یکی از دلایل اصلی عنوان شده از سوی شرکت‌ها برای تاخیر در ارائه صورت‌های مالی سالانه نیاز به انجام خدمات حسابرسی می‌باشد. به عبارت دیگر طولانی شدن زمان انتشار صورت‌های مالی و طولانی شدن عملیات حسابرسی در هم پیچیده شده‌اند و به صورت مترادف در ادبیات گزارشگری مالی به کار برده می‌شوند (رضایی دولت‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۳). گزارشگری به موقع یک تابعی از عوامل مربوط به حسابرسی است. عوامل مربوط به حسابرسی‌آنهاهی هستند که احتمالاً در اجرای وظایف حسابرسی و صدور گزارش حسابرسی به موقع تر مانع شده و یا کمک می‌کنند. یکی از این عوامل افشای مسئولیت اجتماعی است. بر اساس ادبیات موجود، شرکت‌های با سطح افشای مسئولیت اجتماعی بالاتر، به دلیل برخورداری از پوشش رسانه‌ای گسترده‌تر، توجه بیشتر از سوی بازار و قانون‌گذاران و همچنین پیگیری بیشتر از جانب تحلیل‌گران، از محیط اطلاعاتی به مراتب شفاف‌تری برخوردار می‌باشند. بدین ترتیب حساب‌رسان در مواجهه با این‌گونه شرکت‌ها، ریسک حسابرسی را در سطح پایین‌تری ارزیابی نموده و میزان رسیدگی‌های خود را کاهش می‌دهند که این امر نهایتاً با کاهش مدت زمان عملیات حسابرسی و در نتیجه، کاهش تأخیر گزارشگری مالی همراه خواهد بود. شواهد تجربی مطالعه لامپتی و همکاران (۲۰۲۳) نیز حاکی از آن است که شرکت‌های با سطح افشای مسئولیت اجتماعی بالاتر، از تاخیر گزارش حسابرسی کمتری برخوردارند. بر این اساس فرضیه پژوهش به صورت زیر تبیین می‌شود:

فرضیه پژوهش: گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها تاثیر منفی و معناداری دارد.

۳. پیشینه پژوهشی

لامپتی و همکاران (۲۰۲۳) با انتخاب نمونه‌ای متشکل از ۳۶۶۱ شرکت-سال مشاهده، طی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶ به بررسی تاثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها پرداختند. با بهره‌گیری از تحلیل رگرسیون چندمتغیره، یافته‌های این تحقیق نشان داد که شرکت‌های با سطح مسئولیت‌پذیری اجتماعی بالاتر، از تاخیر گزارش حسابرسی کمتری برخوردارند. لجمی و یاب (۲۰۲۲) با بهره‌گیری از داده‌های نمونه‌ای متشکل از ۴۷ شرکت تونسی طی سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۹، تاثیر مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که تلاش و تخصص مالی کمیته حسابرسی، تاثیر مثبت معناداری بر تاخیر گزارش حسابرسی دارد. با این حال، شواهدی مبنی بر وجود رابطه معنادار بین اندازه و استقلال کمیته حسابرسی با تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها یافت نشد. چالو (۲۰۲۱) با استفاده از داده‌های نمونه‌ای متشکل از ۱۹۲ مشاهده طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۶، تاثیر ویژگی‌های هیئت‌مدیره بر تاخیر گزارش حسابرسی بانک‌های آفریقایی را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که دوگانگی مسئولیت‌مدیرعامل و اندازه کمیته حسابرسی، تاثیر مثبت معناداری بر تاخیر گزارش حسابرسی دارد. سان و همکاران (۲۰۲۰) با استفاده از اطلاعات نمونه‌ای از شرکت‌های چینی طی سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۶ به بررسی تاثیر کیفیت کارکنان بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها پرداختند و به این نتیجه رسیدند که شرکت‌های دارای کارکنان با کیفیت بالاتر، از افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی بیشتری برخوردارند. هارجوتو (۲۰۱۸) به بررسی تاثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر احتمال و شدت تقلب شرکت پرداخت. نتایج پژوهش نشان داد که شرکت‌های با مسئولیت اجتماعی بالاتر، احتمال و شدت تقلب شرکتی کمتری دارند. لستاری و نوریانتو (۲۰۱۸) به بررسی عوامل موثر بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌های اندونزی پرداختند. جامعه آماری تحقیق شامل ۲۰ شرکت طی سال‌های ۲۰۰۹ الی ۲۰۱۵ بود. نتایج نشان داد که اندازه شرکت، اهرم مالی و اظهارنظر حسابرس تاثیر معناداری بر تاخیر گزارش حسابرسی دارد. در حالی که سودآوری و شهرت حسابرس تاثیر معناداری در بروز تاخیر گزارش حسابرسی ندارد. کیم و همکاران (۲۰۱۷) پژوهشی تحت عنوان افشای مسئولیت اجتماعی شرکت و اثربخشی کنترل داخلی، طی دوره زمانی ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۲ برای ۱۵۹۶۱ شرکت-سال انجام دادند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که افشای مسئولیت اجتماعی باعث بهبود اثربخشی کنترل داخلی شرکت می‌گردد. لو و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش خود تاثیر افشای مسئولیت اجتماعی بر ارزش وجه نقد نگهداری شده شرکت‌ها در بورس سهام آمریکا در فاصله زمانی سال‌های ۱۹۹۲ تا ۲۰۱۱ مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه رسیدند که افشای اطلاعات مسئولیت اجتماعی، ارزش بازار وجه‌نقد نگهداری شده شرکت را افزایش می‌دهد. وای چو و همکاران (۲۰۱۳)

با انتخاب نمونه‌ای مشتمل بر ۵۱۰۸۶ شرکت - سال مشاهده طی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۹ به دریافتند که بین افشای مسئولیت اجتماعی و عدم تقارن اطلاعاتی شرکت‌ها رابطه منفی و معناداری وجود دارد. فروغی و همکاران (۱۴۰۱) تاثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر گزارشگری مالی متقلبانه بر روی نمونه ای مشتمل بر ۱۶۵ شرکت در بازه زمانی ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۸ مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد که گزارش مسئولیت اجتماعی بر گزارشگری مالی متقلبانه تاثیر منفی دارد و با افزایش امتیاز مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، احتمال گزارشگری مالی متقلبانه کاهش می‌یابد. حسن زاده مقدم و سعیدی (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت گزارش دهی مسئولیت اجتماعی داوطلبانه شرکتها بر گزارش حسابرسی مالی و ارزش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند؛ یافته‌های آنها نشان داد که کیفیت گزارشدهی داوطلبانه مسئولیت اجتماعی بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر مثبت و معناداری دارد، همچنین کیفیت گزارش دهی داوطلبانه مسئولیت اجتماعی بر کیفیت اطلاعات مالی و ارزش شرکت نیز تأثیر مثبت و معناداری دارد. نعمتی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر تأخیر گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند؛ نتایج نشان داد که بین اندازه شرکت، اندازه موسسه حسابرسی، دوره تصدی و حق الزحمه حسابرس با تأخیر در گزارش حسابرسی رابطه منفی و معناداری وجود دارد؛ همچنین بین دوگانگی وظیفه مدیر عامل، مالکیت سهامداران نهادی، تمرکز مالکیت، وجود کمیته حسابرسی و ضعف کنترل داخلی با تأخیر گزارش حسابرس رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. محمدی و کریمی دلدار (۱۴۰۰) تاثیر شاخص‌های مسئولیت اجتماعی شرکت بر روش‌های مدیریت ریسک در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی نمودند. نتایج پژوهش نشان داد که مسئولیت اجتماعی شرکت بر مدیریت ریسک استراتژیک تاثیر مثبت و معناداری دارد. برزگر و همکاران (۱۳۹۸) تاثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را مورد بررسی قرار دادند. بدین منظور، ۱۳۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶ برای نمونه انتخاب شد و با بهره‌گیری از معادلات رگرسیونی چندگانه مبتنی بر داده‌های تلفیقی، آزمون شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد که استقلال، اندازه، تخصص مالی و تنوع جنسیتی اعضای کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها تأثیر مثبت و معناداری دارند. بزرگ اصل و همکاران (۱۳۹۷) عوامل مؤثر بر تاخیر گزارش حسابرسی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آنها نشان داد بین ویژگی‌های اندازه مؤسسه حسابرسی، نوع اظهارنظر حسابرس، ریسک گزارش‌دهی، تعداد بندهای گزارش حسابرسی و اندازه هیئت‌مدیره با تأخیر در گزارش حسابرسی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، بین تمرکز مالکیت و تخصص اعضای کمیته حسابرسی با تأخیر در گزارش حسابرسی، رابطه منفی و معناداری برقرار است. صالحی و همکاران (۱۳۹۵) تأثیر وجود کمیته حسابرسی و ویژگی‌های آن بر تأخیر گزارش حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی نمودند. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین تخصص مالی و تجربه کمیته حسابرسی با تأخیر گزارش حسابرسی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. درحالی که رابطه دیگر ویژگی‌های کمیته حسابرسی با تأخیر گزارش حسابرسی معنادار نبود.

۴. روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش‌های نیمه‌تجربی پس‌رویدادی در حوزه پژوهش‌های اثباتی حسابداری است که با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره و مدل‌های اقتصادسنجی انجام شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش را شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۷ الی ۱۴۰۱ تشکیل می‌دهد و نمونه انتخابی پژوهش نیز شرکت‌هایی می‌باشند که مجموعه شرایط زیر را دارا باشند:

- ۱- شرکت‌هایی که تاریخ پذیرش آنها در سازمان بورس اوراق بهادار قبل از سال ۱۳۹۷ بوده و تا پایان سال ۱۴۰۱ نیز در فهرست شرکت‌های بورسی باشند.
  - ۲- به منظور افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی آنها منتهی به پایان اسفند ماه باشد.
  - ۳- طی سال‌های مذکور تغییر فعالیت یا تغییر سال مالی نداده باشند.
  - ۴- جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی نباشند (شرکت‌های سرمایه‌گذاری به علت تفاوت ماهیت فعالیت با بقیه شرکت‌ها در جامعه آماری منظور نشدند).
- پس از اعمال محدودیت‌های فوق تعداد ۱۲۶ شرکت به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شدند. داده‌های پژوهش حاضر با مراجعه به صورت‌های مالی و یادداشت‌های توضیحی همراه صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران موجود در سامانه کدال، پایگاه اینترنتی بورس اوراق بهادار و نرم‌افزار ره‌آورد نوین استخراج گردید. جهت تجزیه و تحلیل نهایی داده‌ها نیز از نرم افزارهای اقتصادسنجی *Eviews* و *Stata* استفاده شده است.

۵. مدل و متغیرهای مورد استفاده

به منظور آزمون فرضیه تحقیق، از مدل رگرسیونی چندمتغیره زیر استفاده شده است:

$$ARL_{it} = B_0 + \beta_1 CSR_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 ROE_{it} + B_5 BIG_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

در مدل فوق:

$ARL_{i,t}$ تأخیر در ارائه گزارش حسابداری شرکت i در سال t ؛ $CSR_{i,t}$ شاخص افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت i در سال t ؛ $SIZE_{i,t}$ اندازه شرکت i در سال t ؛ $LEV_{i,t}$ اهرم مالی شرکت i در سال t ؛ $ROE_{i,t}$ سودآوری شرکت i در سال t ؛ $BIG_{i,t}$ اندازه حسابرس شرکت i در سال t و $\varepsilon_{i,t}$ جزء خطای الگوی رگرسیون می‌باشد.

متغیر وابسته: متغیر وابسته این پژوهش، تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی شرکت (ARL) است که از طریق فاصله زمانی بین پایان سال مالی تا تاریخ ارائه گزارش حسابرسی شرکت محاسبه می‌شود.

متغیر مستقل: متغیر مستقل این پژوهش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت (CSR) است که برای اندازه‌گیری آن، ابتدا با توجه به تحقیقات قبلی (پورعلی و حجامی، ۱۳۹۳؛ مران‌جوری و علی‌خانی، ۱۳۹۳) و نظرخواهی از صاحب نظران مالی، چک لیستی متشکل از ۳۹ مورد افشای مسئولیت اجتماعی که با محیط گزارشگری کشور سازگار می‌باشد، تهیه گردید. سپس با مشاهده صورت‌های مالی، یادداشت‌های توضیحی و گزارش فعالیت هیئت مدیره شرکت‌های نمونه، وجود یا نبود اقلام موجود در چک لیست بررسی گردید. به طوری که در صورت وجود هر یک از این اقلام، امتیاز یک و در غیر این صورت امتیاز صفر برای شرکت مورد نظر لحاظ شده و در نهایت، شاخص افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی هر شرکت از تقسیم جمع موارد افشاء شده بر کل موارد قابل افشاء بدست می‌آید. به طوری که:

$$CSR_{i,t} = \frac{\sum_{i=1}^n Y_i}{\sum_{i=1}^m T_i}$$

که در آن:

$CSR_{i,t}$ = شاخص افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت i در سال t ،

$\sum_{i=1}^n Y_i$ = کلیه موارد افشا که شرکت از آن امتیاز یک را گرفته و

$\sum_{i=1}^m T_i$ = کل موارد قابل افشاء می‌باشد.

عناوین کلی و مولفه‌های چک لیست مسئولیت‌پذیری اجتماعی بکار رفته در تحقیق، در نگاره (۱) نشان داده شده است:

نگاره ۱- چک لیست مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت

عنوان کلی	مولفه‌ها
مسائل محیطی	کنترل الودگی، جلوگیری از خسارات زیست محیطی، بازیافت یا جلوگیری از ضایعات، حفظ منابع طبیعی، تحقیق و توسعه، ساست زیست محیطی، سرمایه گذاری در پروژه های زیست محیطی، سایر مسائل محیطی.
محصولات و خدمات	توسعه محصول/سهم بازار، کیفیت محصول/ISO، ایمنی و سلامت محصول، توقف تولید، سایر محصولات و خدمات.
عنوان کلی	مولفه‌ها
منابع انسانی	تعداد کارکنان، حقوق ماهانه/پاداش نقدی و مزایا، سهام تحت تملک کارمندان، بازنشتی و مزایای پایان خدمت، سلامتی و ایمنی در محیط کار، برنامه های آموزش و توسعه کارکنان، ورزشی و رفاهی، وام یا بیمه کارمندان، روحیه و ارتباطات کارمندان، سایر منابع انسانی.

مشتریان	سلامتی مشتریان، شکایتها/رضایت‌مندی مشتریان، سیاحت پرداخت دیرتر برای مشتریان خاص، تدارک تسهیلات و خدمات پس از فروش، پاسخگویی به نیاز مشتریان، سایر مشتریان.
مسئولیت‌های جامعه	سرمایه‌گذاری اجتماعی، حمایت از فعالیتهای جامعه، هدایا و خدمات خیریه، اقدامات قانونی/دعای قضایی، فعالیتهای مذهبی/فرهنگی، سایر مسئولیتهای جامعه.
انرژی	حفظ و صرفه جویی در انرژی، توسعه و اکتشاف منابع جدید، استفاده از منابع جدید، سایر انرژی.

متغیرهای کنترلی: در این پژوهش برخی از مهم ترین متغیرهایی که بر مبنای مطالعات قبلی (لامپتی و همکاران، ۲۰۲۳؛ لجمی و یاب، ۲۰۲۲؛ راوه و همکاران، ۲۰۲۱ و بزرگ اصل و همکاران، ۱۳۹۷) به عنوان عوامل موثر بر تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی شناخته شده اند، به عنوان متغیرهای کنترلی مد نظر قرار می گیرند که عبارتند از اندازه شرکت: معادل لگاریتم فروش خالص سالیانه شرکت؛ اهرم مالی: معادل نسبت کل بدهی ها به کل دارایی های شرکت؛ سودآوری شرکت: برابر با نسبت سود خالص به ارزش بازار حقوق صاحبان سهام و اندازه حسابرس: یک متغیر مجازی بوده که چنانچه حسابرس شرکت، سازمان حسابرسی باشد؛ مقدار آن یک و در غیر این صورت صفر خواهد بود.

۶. یافته‌های پژوهش

۶-۱. آمار توصیفی

نگاره (۲)، آمار توصیفی متغیرهای مورد آزمون که شامل برخی شاخص های مرکزی و پراکندگی می باشد را برای نمونه‌ای متشکل از ۶۳۰ شرکت - سال مشاهده در فاصله زمانی سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۷ نشان می‌دهد.

نگاره (۲) - آمار توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق

متغیر	نماد متغیر	میانگین	میانان	حد اقل	حد اکثر	انحراف معیار
تاخیر گزارش حسابرس	ARL	۷۱/۶۲۵	۶۹/۰۰۰	۲۷/۰۰۰	۱۳۱/۰۰۰	۱۸/۴۰۳
مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت	CSR	۰/۴۶۴	۰/۴۷۲	۰/۳۰۵	۰/۶۹۲	۰/۳۲۸
اندازه شرکت	SIZE	۱۲/۸۰۵	۱۲/۷۶۶	۱۰/۱۳۱	۱۴/۳۰۲	۰/۶۳۷
اهرم مالی	LEV	۰/۵۹۴	۰/۶۰۵	۰/۳۶۶	۱/۴۱۴	۰/۳۴۳
سودآوری شرکت	ROE	۰/۲۷۳	۰/۲۵۹	-۰/۸۰۲	۰/۵۱۵	۰/۱۹۸
اندازه حسابرس	BIG	۰/۴۱۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۴۹۲

همان گونه که در این نگاره ملاحظه می‌شود، شرکت‌های نمونه از تعداد کل اقلام قابل افشاء مسئولیت‌پذیری اجتماعی، به‌طور متوسط حدود ۴۶ درصد آن را افشاء می‌کنند. علاوه براین، مقدار میانگین اهرم مالی (۵۹/۰)

مبین آن است که به‌طور متوسط حدود ۵۹ درصد از دارایی‌های شرکت‌های نمونه از طریق استقراض، تامین مالی شده‌اند. همچنین، ملاحظه مقادیر میانگین سودآوری شرکت (۰/۲۷۳) نیز حاکی از آن است که سود خالص شرکت‌های نمونه به‌طور میانگین، حدود ۲۷ درصد ارزش حقوق صاحبان سهام آن‌هاست. ضمن این‌که، به‌طور متوسط حدود ۴۱ درصد از شرکت‌های نمونه توسط موسسات بزرگ (سازمان حسابرسی)، حسابرسی شده‌اند.

۶-۲. نتایج آزمون فرضیه

در داده‌های ترکیبی برای این که بتوان مشخص نمود که آیا استفاده از روش داده‌های پانل در برآورد مدل مورد نظر کارآمد خواهد بود یا خیر، از آزمون F لیمر و در صورت استفاده از روش داده‌های پانل، به منظور این که مشخص گردد کدام روش (اثرات ثابت و یا اثرات تصادفی) به منظور برآورد مناسب‌تر است، از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. همچنین برای تشخیص ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی سریالی در مدل، به ترتیب از آزمون والد تعدیل شده و وولدریج استفاده گردید که نتایج حاصل از این آزمون‌ها در نگاره (۳) ارائه شده است.

نگاره (۳) - نتایج آزمون‌های مورد استفاده برای مدل پژوهش

آزمون	مقدار آماره	سطح معناداری	نتیجه آزمون
F لیمر	۱۱/۳۵۱	۰/۰۰۰	کارایی روش پانل
هاسمن	۱۲/۹۶۶	۰/۰۲۳	کارایی روش اثرات ثابت
والد تعدیل شده	۳۸۴/۶۳	۰/۰۰۰	ناهمسانی واریانس
وولدریج	۱/۳۹۴	۰/۲۳۸	عدم وجود خود همبستگی

با توجه به نتایج ارائه شده در نگاره (۳)، باید از روش داده‌های پانل استفاده کرد و لازم است مدل با استفاده از روش اثرات ثابت برآورد شود. نتایج آزمون والد تعدیل شده نیز نشان می‌دهد که ناهمسانی واریانس در مدل وجود دارد. بنابراین، با توجه به این نتایج در برآورد نهایی مدل از روش GLS استفاده می‌شود. همچنین، سطح معناداری آزمون وولدریج (۰/۲۳۸) حاکی از عدم وجود خود همبستگی سریالی در مدل است. علاوه بر این، به منظور اطمینان از عدم وجود مشکل همخطی بین متغیرهای توضیحی، آزمون همخطی با استفاده از عامل تورم واریانس (VIF) مورد بررسی قرار گرفت. با توجه آنکه مقادیر این آماره برای متغیرهای توضیحی کمتر از ۱۰ است، لذا همخطی بین آنها وجود ندارد. در نگاره (۴) نتایج برآورد مدل تحقیق ارائه شده است.

نگاره (۴) - نتایج آزمون فرضیه پژوهش

متغیرها	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	آماره همخطی VIF	تلورانس
C	** -۰/۲۸۹	۰/۰۹۳	-۳/۱۰۵	-	-
CSR	** -۰/۳۳۱	۰/۰۷۸	-۲/۹۵۳	۱/۲۴	۰/۸۰۶
SIZE	** -۰/۳۰۵	۰/۰۷۶	-۴/۰۱۸	۱/۲۳	۰/۸۱۳
LEV	۰/۱۱۶	۰/۰۸۹	۱/۳۰۵	۱/۱۹	۰/۸۴۱
ROE	-۰/۰۲۵	۰/۰۱۷	-۱/۴۲۷	۱/۲۷	۰/۷۸۷
BIG	* -۰/۲۲۱	۰/۰۸۷	-۲/۵۰۷	۱/۳۱	۰/۷۶۳
آماره F	۱۲/۸۰۲	سطح معناداری F		۰/۰۰۰	
ضریب تعیین	۰/۶۵۵	ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۶۲۴	

* و ** به ترتیب بیانگر معناداری آماری در سطح خطای ۵٪ و ۱٪ می باشد.

با نگاهی به مقدار آماره F و سطح معناداری آن (۰/۰۰۰) می توان دریافت که مدل رگرسیونی برازش شده در سطح اطمینان ۹۵ درصد به طور کلی معنادار است. با توجه به مقدار ضریب تعیین تعدیل شده مدل می توان ادعا نمود که متغیرهای مستقل و کنترلی مدل حدود ۶۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می دهند. همان طور که در جدول فوق ملاحظه می شود، ضریب برآوردی و آماره t مربوط به متغیر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت (CSR) منفی و در سطح خطای ۵ درصد معنادار بوده که حاکی از وجود رابطه منفی و معنادار بین مسئولیت پذیری اجتماعی و تاخیر گزارش حسابرسی شرکتها می باشد. بر مبنای این شواهد، فرضیه پژوهش پذیرفته می شود.

۷. نتیجه گیری و پیشنهادها

امروزه نقش واحدهای تجاری در اجتماع دست خوش تغییرات بسیار زیادی شده است، به گونه ای که انتظار می رود واحدهای تجاری نه تنها به فکر افزایش سود خود بوده بلکه نسبت به اجتماع نیز پاسخگو و برای جامعه ای که در تعامل با آن هستند مفید باشند. واحد تجاری نمی تواند از اجتماع فرار نماید و جامعه نیز نمی تواند بدون واحد تجاری وجود داشته باشد، بنابراین یک ارتباط دوطرفه بین واحد تجاری و اجتماع وجود

دارد. در سال‌های اخیر نظریه‌ای بیان شد مبنی بر اینکه واحدهای تجاری می‌توانند ایجاد ثروت، اشتغال و نوآوری کنند، بازار را تأمین نمایند و فعالیت هایشان را تقویت کرده و رقابتشان را بهبود بخشند و برای حفظ اجتماعی که خود در راه‌اندازی آن نقشی اساسی داشته‌اند، همکاری کنند و در مقابل جامعه نیز با فراهم کردن شرایط لازم به منظور کسب بازده توسط سرمایه‌گذاران و ایجاد اطمینان برای ذینفعان از نبود فعالیت‌های آربیتراژ و غیرعادلانه، بسترهای مناسبی را جهت توسعه و پیشرفت واحدهای تجاری فراهم کند در نتیجه مسئولیت شرکت نسبت به اجتماع هم برای خود واحد تجاری و هم برای اجتماع سودمند است. در دهه‌های اخیر، این توجه به اثرات شرکت‌ها در جامعه، منجر به ظهور مفهوم نوظهور و مهم در ادبیات کسب و کار به نام مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها گردیده است. مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به مشارکت داوطلبانه شرکت برای توسعه پاینده، فراسوی الزامات قانونی اشاره دارد و یک روش برای کاهش شکاف بین شرکت‌ها و انتظارات ذینفعان در قالب گزارشگری و افشاء اطلاعات اضافی محسوب می‌شود باشد. لذا در پژوهش حاضر، تاثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها با انتخاب نمونه‌ای متشکل از ۱۲۶ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در فاصله زمانی سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ مورد آزمون تجربی قرار گرفت. نتایج آزمون این فرضیه بیانگر آن است که مسئولیت‌پذیری اجتماعی تاثیر منفی و معناداری بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها دارد. تایید فرضیه فوق بدان معناست که شرکت‌های با سطح افشای مسئولیت اجتماعی بالاتر، به دلیل برخورداری از پوشش رسانه‌ای گسترده‌تر، توجه بیشتر از سوی بازار و قانون‌گذاران و همچنین پیگیری بیشتر از جانب تحلیل‌گران، از محیط اطلاعاتی به مراتب شفاف‌تری برخوردار می‌باشند. بدین ترتیب، حسابرسان در مواجهه با این‌گونه شرکت‌ها، ریسک حسابرسی را در سطح پایین‌تری ارزیابی نموده و میزان رسیدگی‌های خود را کاهش می‌دهند که این امر نهایتاً با کاهش مدت زمان عملیات حسابرسی و در نتیجه، کاهش تأخیر گزارشگری مالی همراه خواهد بود. نتیجه بدست آمده در این پژوهش، با یافته‌های تحقیق لامپتی و همکاران (۲۰۲۳) نیز مطابقت دارد؛ چرا که نتایج پژوهش مورد اشاره نیز از تاثیر منفی سطح افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها، پشتیبانی می‌کند.

براساس یافته‌های پژوهش حاضر، به سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران بازار سرمایه پیشنهاد می‌گردد که هنگام اتخاذ تصمیمات سرمایه‌گذاری علاوه بر متغیرهای مالی، به گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت نیز توجه نموده و آن را به عنوان عاملی موثر بر به‌موقع بودن گزارشگری مالی شرکت‌ها در مدل‌های تصمیم‌گیری خود لحاظ نمایند. به سازمان بورس اوراق بهادار به عنوان نهاد نظارتی بازار سرمایه نیز پیشنهاد می‌گردد که با اعمال برخی سیاست‌های تشویقی در خصوص افشاء و گزارشگری اطلاعات مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها، بسترهای لازم برای بهبود شفافیت اطلاعاتی و متعاقباً، کاهش تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها را فراهم آورد. علاوه بر این، با توجه به نتایج بدست آمده در این تحقیق به مدیران شرکت‌ها پیشنهاد می‌گردد که با افشاء اطلاعات مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ضمن مشروعیت بخشی به فعالیت‌های شرکت، تاخیر گزارش حسابرسی شرکت خود را کاهش دهند. در پایان و با در نظر گرفتن جایگاه

مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بهبود شفافیت اطلاعاتی و به‌موقع بودن گزارشگری مالی شرکت‌ها، پیشنهاد می‌شود کمیته تدوین استانداردهای حسابداری، استانداردهای مربوط در این خصوص تدوین نماید که توسط همه شرکت‌ها لازم الاجرا گردد.

در فرآیند انجام پژوهش علمی، مجموعه شرایطی وجود دارد که خارج از کنترل محقق است ولی به‌طور بالقوه می‌تواند نتایج پژوهش را تحت تاثیر قرار دهد. یکی از مهم‌ترین محدودیت پژوهش حاضر آن بود که علی‌رغم این‌که بعضی شرکت‌ها ممکن است مولفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی را به‌طور مفصل در گزارشات سالانه شرح داده باشند و برخی دیگر از شرکت‌ها فقط خلاصه‌ای از آن را افشا کرده باشند، در این تحقیق برای اندازه‌گیری مسئولیت‌پذیری اجتماعی از روش کدگذاری استفاده شد که این روش امتیازدهی، بدون در نظر گرفتن کیفیت افشای آن ممکن است مناسب نبوده و بر نتایج تحقیق اثرگذار باشد. در ادامه، به پژوهشگران آتی نیز توصیه می‌شود که تاثیر گزارشگری پایداری بر تاخیر گزارش حسابرسی شرکت‌ها بررسی گردد. همچنین، بررسی تاثیر کیفیت حسابرسی و ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر گزارشگری مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها نیز می‌تواند از دیگر موضوعات پیشنهادی برای محققان آتی باشد.

منابع

منابع فارسی:

- برزگر، قدرت اله. حسن نتاج کردی، محسن، ملکی، دنیا. (۱۳۹۸). بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۶(۱)، ۱۹-۳۸.
- بزرگ اصل، موسی. رجب دری، حسین. خرمین، منوچهر. (۱۳۹۷). بررسی عوامل مؤثر بر انتشار به هنگام گزارش حسابرسی، دانش حسابداری، ۹(۱)، ۱۴۶-۱۱۵.
- بنی هاشمی کهنگی، سید علیرضا؛ خسروی پور، نگار. (۱۴۰۰). مسئولیت‌پذیری اجتماعی و حسابرسی صورت‌های مالی، دانش حسابرسی، ۲۱(۸۳)، ۱۴۸-۱۳۲.
- پورعلی، محمدرضا و حجامی، محدثه. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین افشای مسوولیت اجتماعی و مالکیت نهادی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، شماره ۱۰، ۱۵۰-۱۳۵.
- حاجیهها، زهره؛ احمدی، مهدیه. (۱۳۹۲). ارائه به موقع صورت های مالی میان دوره ای: بررسی تاثیر عملکرد مالی و اقتصادی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری مالی، ۱۵(۲۰)، ۱۷۲-۱۴۹.
- حساس یگانه، یحیی و قدرت اله برزگر، (۱۳۹۴). "مدلی برای افشاء مسئولیت اجتماعی و پایداری شرکت‌ها و وضعیت موجود آن در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران"، فصلنامه بورس اوراق بهادار، سال هشتم، شماره ۲۹، صص ۹۱-۱۱۰.
- حسن زاده مقدم، طیبه و سعیدی، هادی. (۱۴۰۱). تأثیر کیفیت گزارشگری مسوولیت اجتماعی داوطلبانه شرکتها بر گزارش حسابرسی مالی و ارزش شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دومین کنفرانس بین المللی آزمایشگاه مدیریت و رویکردهای نوآورانه در مدیریت و اقتصاد، تهران.
- رضایی دولت آبادی، حسین. حیدری سلطان آبادی، حسن. بوستانی، حمیدرضا. کریمی سیمکانی، صادق. (۱۳۹۳). بررسی عوامل تاثیرگذار بر تاخیر انتشار صورت های مالی سالانه حسابرسی شده شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. حسابداری مالی، ۶(۲۱)، ۵۱-۸۲.
- صالحی، مهدی. اورادی، جواد. سالاری فورگ، زینب. (۱۳۹۵). تأثیر وجود کمیته حسابرسی و ویژگی‌های آن بر تأخیر گزارش حسابرسی. دانش حسابداری، ۷(۲۶)، ۵۹-۸۳.
- صفری گرایلی، مهدی. (۱۳۹۷). مسوولیت پذیری اجتماعی و ارزشگذاری بازار از نگهداشت وجه نقد شرکت. راهبرد مدیریت مالی، ۶(۲۰)، ۱۸۳-۱۶۳.

- علی اکبری منا. (۱۴۰۱). تاثیر رفتار نامتقارن هزینه بر تأخیر گزارش حسابرسان در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، ۶(۲۳)، ۱۴۲-۱۲۵.
- فروغی، داریوش. حمیدیان، نرگس. بهرامی، فاطمه. (۱۴۰۱). تاثیر مسئولیت اجتماعی شرکتها بر گزارشگری مالی متقلبان، دانش حسابداری مالی، ۹(۱)، ۲۷-۱.
- محمدی، محمد. کریمی دلدار، بهنام. (۱۴۰۰). بررسی تاثیر شاخصهای مسئولیت اجتماعی شرکت بر روشهای مدیریت ریسک در شرکتهای پذیرفته شده در سازمان بورس اوراق بهادار تهران. چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۴(۴۰)، ۸۳-۶۵.
- مران جویری، مهدی و علی‌خانی، رضیه. (۱۳۹۳). افشای مسئولیت‌های اجتماعی و راهبری شرکتی. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۳(۲۱)، صص. ۳۴۸-۳۲۹.
- مرانجویری، مهدی و علی‌خانی، رضیه (۱۳۹۰). تحقیق حسابداری اجتماعی و محیطی، مجله دانش و پژوهش حسابداری، شماره ۲۴، ۲۴-۲۹.
- مهدوی، غلامحسین و حسینی‌نیا، سمیه. (۱۳۹۴). بررسی اثربخشی کیفیت حسابرسی بر کاهش تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری، ۶(۲۱)، ۳۱-۷.
- نعمتی، نسرین؛ گرجی زاده، داوود و خان محمدی، محمدحامد. (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر تأخیر گزارش حسابرسی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، ۵(۵۲)، ۴۶-۵۹.

References:

- Abidin, Sh. Ahmad-Zaluki, N. (۲۰۱۲). Auditor Industry Specialism and Reporting Timeliness, Social and Behavioral Sciences. ۶۵، ۸۷۳ – ۸۷۸.
- Ansah, S., and Leventis, S. (۲۰۰۶). Timeliness of corporate annual financial reporting in Greece. European Accounting Review, ۱۵، ۲۷۳-۲۸۷.
- Chalu, H. (۲۰۲۱). Board characteristics, auditing characteristics and audit report lag in African Central Banks, Journal of Accounting in Emerging Economies, ۱۱(۴)، ۵۷۸-۶۰۹.
- Garcia, Joy, Charl de Villiers, and Lina (Zixuan) Li. (۲۰۲۰). Is a client's corporate social responsibility performance a source of audit complexity? International Journal of Auditing ۲۵: ۷۵-۱۰۲.
- Harjoto, M. A. (۲۰۱۸). Corporate Social Responsibility and Corporate Fraud. Social Responsibility Journal, ۱۳(۴)، pp. ۷۶۲-۷۷۹.

- Kim, Y.S., Kim, Y., and H. Kim. (۲۰۱۷). Corporate social responsibility and Internal Control Effectiveness, *Asia-Pacific Journal of Financial Studies*, ۴(۶), pp. ۳۴۱-۳۷۲.
- Kirk, D. L., Block, F. E., March, J. W., Morgan, R. A., Mosso, D., Sprouse, R. T., & Walters, R. E. (۱۹۸۰). Statement of Financial Accounting concepts, ۲, Qualitative characteristics of Accounting Information, *Journal of Accounting*, ۱۵۰(۲), ۱۰۵-۱۲۰.
- Lajmi, A. and Yab, M. (۲۰۲۲), "The impact of internal corporate governance mechanisms on audit report lag: evidence from Tunisian listed companies", *EuroMed Journal of Business*, ۱۷(۴), ۶۱۹-۶۳۳.
- Lamptey, E. K., Jin, D. P., and Bonaparte, I. (۲۰۲۳). Does Corporate Social Responsibility Affect the Timeliness of Audited Financial Information? Evidence from "۱۰۰ Best Corporate". *Journal of Risk and Financial Management*, ۱۶. ۶۰.
- Lestari. S. Y, Nuryatno. M (۲۰۱۸). Factors Affecting the Audit Delay and Its Impact on Abnormal Return in Indonesia Stock Exchange, *International Journal of Economics and finance*, ۱۰(۲): ۴۸-۵۶.
- Leventis, S., Weetman, P., Caramanis, C. (۲۰۰۵). Determinants of audit report lag: Some evidence from the Athens Stock Exchange, *International Journal of Auditing*, vol ۹, No. ۱, ۴۵-۵۸.
- Lu, Y., Greg, S., & Yangxin, Yu. (۲۰۱۶). Corporate Social Responsibility Disclosure and the Value of Cash Holdings, *European Accounting Review*, ۱-۲۵.
- Nasr, H, (۲۰۱۰), "Corporate Social Responsibility Disclosure: an Examination of Framework of Determinants and Consequences", Doctoral Thesis, Durham University. Available at Durham E-Theses, Online: <http://etheses.dur.ac.uk/۴۸۰/>.
- Pili. A. (۲۰۰۷). The Adoption of a comprehensive Income statement in Italy: Has the time of a New Disclosure com? Working paper, University of Cagliari.
- Rahahleh, M. Y and Shariari, J. A. (۲۰۰۸). The Extent of Social Responsibility Accounting Application in the Qualified Industrial Zones in Jordan. *Journal of International Management Review*. ۴(۲), ۵-۱۷.
- Raweh, N. A. M., Abdullah, A. A. H., Kamardin, H., & Malek, M. (۲۰۲۱). Industry expertise on audit committee and audit report timeliness. *Cogent Business & Management*, ۸(۱), ۱-۲۰.
- Rezaee, Z, (۲۰۱۶), "Business Sustainability Research: A Theoretical and Integrated Perspective", *Journal of Accounting Literature*, ۳۶, PP. ۴۸-۶۴.
- Sandhu, H S; Kapoor, Shveta, (۲۰۱۰), "Corporate Social Responsibility Initiatives: An Analysis of Voluntary Corporate Disclosure", *South Asian Journal of Management*, ۱۷ (۲), PP. ۴۷-۸۰.

- Sun, S.; Li, T.; Ma, H.; Li, R.Y.M.; Gouliamos, K.; Zheng, J.; Han, Y.; Manta, O.; Comite, U.; Barros, T.; Duarte, N.; Yue, X.-G. (۲۰۲۰). Does Employee Quality Affect Corporate Social Responsibility? Evidence from China, *Sustainability*, ۱۲, ۲۶۹۲.
- Y Cho, Seong. Lee, Cheol, and J.Pfeiffer Jr, Ray. (۲۰۱۳). Social Responsibility and information asymmetry, *J.Account.Public Policy*, (۳۲), pp.۷۱-۸۳.

